Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (dziesiąta izba)

z dnia 13 lutego 2025 r.*

Odesłanie prejudycjalne – Ochrona konsumentów – Umowy o kredyt konsumencki – Dyrektywa 2008/48/WE – Artykuł 10 ust. 2 – Obowiązek informacyjny – Rzeczywista roczna stopa oprocentowania – Zmiana opłat i prowizji – Artykuł 23 – Krajowy system sankcji – Zasada proporcjonalności

W sprawie C-472/23

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy w Warszawie (Polska) postanowieniem z dnia 21 czerwca 2023 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 25 lipca 2023 r., w postępowaniu:

Lexitor sp. z o.o.

przeciwko

A. B. S.A.,

TRYBUNAŁ (dziesiąta izba),

w składzie: D. Gratsias, prezes izby, I. Jarukaitis, prezes czwartej izby, Z. Csehi (sprawozdawca), sędzia,

rzecznik generalny: L. Medina,

sekretarz: A. Calot Escobar,

uwzględniając pisemny etap postępowania,

rozważywszy uwagi, które przedstawili:

– w imieniu Lexitor sp. z o.o. – K. Danielak, radca prawny,

– w imieniu A. B. S.A. – M. Malciak, K. Trzaskowski oraz W.J. Wandzel, adwokaci,

– w imieniu rządu polskiego – B. Majczyna oraz S. Żyrek, w charakterze pełnomocników,

* Język postępowania: polski.

– w imieniu Komisji Europejskiej – P. Ondrůšek oraz M. Owsiany-Hornung, w charakterze pełnomocników,

podjąwszy, po wysłuchaniu rzecznik generalnej, decyzję o rozstrzygnięciu sprawy bez opinii,

wydaje następujący

Wyrok

1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 10 ust. 2 lit. g) i k), a także art. 23 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/48/WE z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz uchylającej dyrektywę Rady 87/102/EWG (Dz.U. 2008, L 133, s. 66).

2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu pomiędzy Lexitor sp. z o.o., działającą jako cesjonariusz praw konsumenta, a A. B. S.A. (zwanym dalej „bankiem”) w przedmiocie żądania zwrotu kwoty stanowiącej odsetki i koszty zapłacone przez tego konsumenta z tytułu umowy o kredyt konsumencki, którą zawarł on z bankiem.

Ramy prawne

Prawo Unii

Dyrektywa 2008/48

3 Motywy 6, 8, 9, 19, 31, 32 i 47 dyrektywy 2008/48 mają następujące brzmienie:

„(6) Zgodnie z traktatem rynek wewnętrzny obejmuje obszar bez granic wewnętrznych, na którym zapewniony jest swobodny przepływ towarów i usług oraz swoboda przedsiębiorczości. Rozwój bardziej przejrzystego i efektywnego rynku kredytowego w obszarze bez granic wewnętrznych ma zasadnicze znaczenie dla wspierania rozwoju działalności transgranicznej.

[…]

(8) W celu zapewnienia zaufania konsumentów ważne jest, by rynek ten oferował wystarczający poziom ochrony konsumentów. W związku z tym należy umożliwić, aby swobodny przepływ ofert kredytowych odbywał się na optymalnych warunkach, zarówno dla tych, którzy kredyty oferują, jak i dla tych, którym są one potrzebne, przy właściwym uwzględnieniu specyficznych sytuacji w poszczególnych państwach członkowskich.

(9) Pełna harmonizacja jest niezbędna do zapewnienia wszystkim konsumentom we Wspólnocie wysokiego i równoważnego poziomu ochrony ich interesów i stworzenia prawdziwego rynku wewnętrznego. Dlatego państwa członkowskie nie powinny mieć możliwości utrzymywania ani wprowadzania przepisów krajowych innych niż ustanowione w niniejszej dyrektywie. Tam, gdzie przepisy nie zostały zharmonizowane, państwa członkowskie powinny mieć swobodę utrzymywania i wprowadzania przepisów krajowych. […]

[…]

(19) W celu umożliwienia konsumentom podejmowania decyzji przy pełnej znajomości faktów powinni oni przed zawarciem umowy o kredyt otrzymać odpowiednie informacje na temat warunków i kosztów kredytu oraz swoich zobowiązań, które konsument może zabrać ze sobą i je rozważyć. W celu zapewnienia możliwie największej przejrzystości i porównywalności ofert takie informacje powinny w szczególności zawierać rzeczywistą roczną stopę oprocentowania mającą zastosowanie do danego kredytu, określaną w całej Wspólnocie w taki sam sposób. […]

[…]

(31) W celu umożliwienia konsumentom poznania swoich praw i obowiązków wynikających z umowy o kredyt powinna ona zawierać wszelkie niezbędne informacje podane w sposób jasny i zwięzły.

(32) W celu zapewnienia pełnej przejrzystości konsument powinien otrzymać informację na temat stopy oprocentowania kredytu, zarówno na etapie poprzedzającym zawarcie umowy o kredyt, jak i przy jej zawieraniu. W czasie trwania stosunku umownego konsument powinien być następnie informowany o zmianach zmiennej stopy oprocentowania kredytu oraz o spowodowanych przez nie zmianach wysokości płatności. […]

[…]

(47) Państwa członkowskie powinny ustanowić przepisy dotyczące sankcji stosowanych w przypadku naruszenia przepisów krajowych przyjętych zgodnie z niniejszą dyrektywą i zapewnić ich wdrożenie. Wybór sankcji pozostaje w gestii państw członkowskich, lecz przewidziane sankcje powinny być skuteczne, proporcjonalne i odstraszające”.

4 Artykuł 3 tej dyrektywy, zatytułowany „Definicje”, stanowi:

„Na użytek niniejszej dyrektywy stosuje się następujące definicje:

[…]

g) »całkowity koszt kredytu ponoszony przez konsumenta« oznacza wszystkie koszty łącznie z odsetkami, prowizjami, podatkami oraz wszelkimi innymi opłatami, które konsument jest zobowiązany ponieść w związku z umową o kredyt, które to koszty znane są kredytodawcy, z wyjątkiem kosztów notarialnych; uwzględniane są tu także koszty usług dodatkowych związanych z umową o kredyt, w szczególności składki z tytułu ubezpieczenia, jeżeli, dodatkowo, zawarcie umowy dotyczącej usługi jest niezbędne do uzyskania kredytu lub do uzyskania go na oferowanych warunkach;

[…]

i) »rzeczywista roczna stopa oprocentowania [RRSO]« oznacza całkowity koszt kredytu ponoszony przez konsumenta, wyrażony jako wartość procentowa całkowitej kwoty kredytu w stosunku rocznym, w odpowiednich przypadkach, wraz z kosztami, o których mowa w art. 19 ust. 2.

[…]”.

5 Artykuł 10 wspomnianej dyrektywy, zatytułowany „Informacje zamieszczane w umowach o kredyt”, stanowi w ust. 2:

„W umowie o kredyt w sposób jasny i zwięzły określa się:

[…]

g) [RRSO] i całkowitą kwotę do zapłaty przez konsumenta, obliczone w chwili zawierania umowy o kredyt; podawane są wszystkie założenia przyjęte do obliczenia tej stopy;

[…]

k) w stosownych przypadkach, opłaty za prowadzenie jednego lub kilku rachunków, na których zapisywane są transakcje płatności, jak i wypłaty, chyba że otwarcie takiego rachunku nie jest obowiązkowe, łącznie z opłatami za korzystanie ze środków płatniczych, zarówno dla transakcji płatności, jak i dla wypłat, oraz wszelkie inne opłaty powstałe w związku z umową o kredyt oraz warunki, na jakich opłaty te mogą ulegać zmianie;

[…]”.

6 Artykuł 19 tej samej dyrektywy, zatytułowany „Obliczanie [RRSO]”, stanowi w ust. 1–3:

„1. [RRSO], która równa się w stosunku rocznym aktualnej wartości wszystkich zobowiązań (wypłat, spłat i opłat), przyszłych lub istniejących, uzgodnionych przez kredytodawcę i konsumenta, oblicza się zgodnie z wzorem matematycznym podanym w części I załącznika I.

2. Do celów obliczania [RRSO] ustala się całkowity koszt kredytu ponoszony przez konsumenta z wyłączeniem opłat należnych od konsumenta z tytułu niedotrzymania przez niego jakichkolwiek zobowiązań określonych w umowie o kredyt oraz opłat innych niż cena zakupu, które z tytułu nabycia towarów lub usług jest on zobowiązany ponieść bez względu na to, czy transakcja dokonywana jest w gotówce, czy za pomocą kredytu.

Koszty prowadzenia rachunku, na którym zapisywane są zarówno transakcje płatności, jak i wypłaty, koszty korzystania ze środków płatniczych, zarówno dla transakcji płatności, jak i dokonywania wypłat, oraz inne koszty związane z transakcjami płatności uwzględnia się w całkowitym koszcie kredytu ponoszonym przez konsumenta, chyba że otwarcie rachunku nie jest obowiązkowe, a koszty rachunku zostały w sposób jasny i odrębny podane w umowie o kredyt lub innej umowie zawartej z konsumentem.

3. Obliczenia [RRSO] dokonuje się przy założeniu, że umowa o kredyt będzie obowiązywać przez uzgodniony okres oraz że kredytodawca i konsument wywiążą się ze swoich zobowiązań w terminach określonych w umowie o kredyt”.

7 Artykuł 23 dyrektywy 2008/48, zatytułowany „Sankcje”, ma następujące brzmienie:

„Państwa członkowskie ustanawiają przepisy dotyczące sankcji mających zastosowanie w przypadku naruszenia przepisów krajowych przyjętych zgodnie z niniejszą dyrektywą i podejmują wszelkie niezbędne działania w celu zapewnienia stosowania tych sankcji. Przewidziane sankcje muszą być skuteczne, proporcjonalne i odstraszające”.

Dyrektywa 93/13/EWG

8 Artykuł 6 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U. 1993, L 95, s. 29) stanowi:

„Państwa członkowskie stanowią, że na mocy prawa krajowego nieuczciwe warunki w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców z konsumentami nie będą wiążące dla konsumenta, a umowa w pozostałej części będzie nadal obowiązywała strony, jeżeli jest to możliwe po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków".

Prawo polskie

Ustawa o kredycie konsumenckim

9 Ustawa o kredycie konsumenckim z dnia 12 maja 2011 r. (Dz.U. z 2011 r., nr 126, poz. 715), w brzmieniu mającym zastosowanie do sporu w postępowaniu głównym (zwana dalej „ustawą o kredycie konsumenckim"), dokonała transpozycji dyrektywy 2008/48 do polskiego porządku prawnego.

10 Artykuł 30 ust. 1 ustawy o kredycie konsumenckim stanowi:

„Umowa o kredyt konsumencki, z zastrzeżeniem art. 31–33, powinna określać:

[…]

7) [RRSO] oraz całkowitą kwotę do zapłaty przez konsumenta ustaloną w dniu zawarcia umowy o kredyt konsumencki wraz z podaniem wszystkich założeń przyjętych do jej obliczenia;

[…]

10) informację o innych kosztach, które konsument jest zobowiązany ponieść w związku z umową o kredyt konsumencki, w szczególności o opłatach, w tym opłatach za prowadzenie jednego lub kilku rachunków, na których są zapisywane zarówno transakcje płatności, jak i wypłaty, łącznie z opłatami za korzystanie ze środków płatniczych zarówno dla transakcji płatności, jak i dla wypłat, prowizjach, marżach oraz kosztach usług dodatkowych, w szczególności ubezpieczeń, jeżeli są znane kredytodawcy, oraz warunki, na jakich koszty te mogą ulec zmianie;

[…]".

11 Artykuł 45 ust. 1 tej ustawy ma następujące brzmienie:

„W przypadku naruszenia przez kredytodawcę art. 29 ust. 1, art. 30 ust. 1 pkt 1–8, 10, 11, 14–17, art. 31–33, art. 33a i art. 36a–36c konsument, po złożeniu kredytodawcy pisemnego oświadczenia, zwraca kredyt bez odsetek i innych kosztów kredytu należnych kredytodawcy w terminie i w sposób ustalony w umowie".

Kodeks cywilny

12 Zgodnie z art. 385[1] §§ 1 i 2 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. nr 16, poz. 93), w brzmieniu mającym zastosowanie do sporu w postępowaniu głównym (zwanej dalej „kodeksem cywilnym"):

„§ 1. Postanowienia umowy zawieranej z konsumentem nieuzgodnione indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (niedozwolone postanowienia umowne). Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny.

§ 2. Jeżeli postanowienie umowy zgodnie z § 1 nie wiąże konsumenta, strony są związane umową w pozostałym zakresie".

Postępowanie główne i pytania prejudycjalne

13 Lexitor, spółka zajmująca się windykacją wierzytelności, jest cesjonariuszem praw konsumenta, który zawarł z bankiem umowę kredytu na kwotę 40 000 PLN (złotych polskich) (około 9050 EUR) (zwaną dalej „sporną umową"). Oprócz kwoty głównej kredytu konsument był zobowiązany zwrócić bankowi odsetki za zwłokę w wysokości 19 985,07 PLN (około 4520 EUR) oraz prowizję w wysokości 4893,38 PLN (około 1100 EUR). RRSO wskazana w spornej umowie wynosiła 11,18 %.

14 Zgodnie z postanowieniami spornej umowy z tytułu transakcji związanych z obsługą kredytu i zmianą warunków tej umowy bank mógł pobierać opłaty i prowizje na podstawie postanowień wspomnianej umowy i zawartego w niej dokumentu, zatytułowanego „Taryfa opłat i prowizji [banku] dla klientów indywidualnych" (zwanego dalej „taryfą"). I tak, po pierwsze, na podstawie spornej umowy zmiany opłat i prowizji mogą następować w przypadku wystąpienia przynajmniej jednego z warunków wymienionych w tej umowie, takich jak zmiana wysokości płacy minimalnej oraz poziomu wskaźników publikowanych przez Główny Urząd Statystyczny (Polska), dotyczących między innymi inflacji, przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw lub ponadto zmiany cen energii, połączeń telekomunikacyjnych, usług pocztowych, rozliczeń międzybankowych oraz stóp procentowych ustalanych przez Narodowy Bank Polski (Polska), zmiany cen usług i operacji, z których bank korzysta przy wykonywaniu poszczególnych czynności bankowych i niebankowych, zmiany zakresu lub formy świadczonych przez bank usług (w tym zmiany lub dodania nowej funkcjonalności w zakresie obsługi danego produktu), zmiany przepisów podatkowych i/lub zasad rachunkowości stosowanych przez bank, zmiany lub wydania nowych orzeczeń sądowych, orzeczeń organów administracji, zaleceń lub rekomendacji uprawnionych organów, w tym Komisji Nadzoru Finansowego, w zakresie mającym wpływ na koszty ponoszone przez bank w związku z wykonywaniem rzeczonej umowy.

15 Po drugie, w ramach tej tabeli wyszczególnione zostały opłaty administracyjne, takie jak opłaty za wydanie opinii bankowej, zaświadczenia, historii rachunku kredytowego – w wysokości 50 PLN (ok. 12 EUR), czy też opłaty za wysyłanie do klienta pism, w tym upomnień i wezwań – w kwocie 4,20 PLN za jeden list (ok. 1 EUR), a także za pisma wysyłane za zwrotnym potwierdzeniem odbioru – w kwocie 6,20 PLN (ok. 1,5 EUR) za jeden list. W taryfie wskazano również opłaty jednorazowe związane z wypłatą kwoty kredytu, które były jednorazowe i nie zostały pobrane

(określono je na poziomie „0”), oraz opłaty za zawarcie aneksu – w kwocie 50 PLN (ok. 12 EUR), i opłaty za niepodjęcie zamówionej gotówki dla wypłaty w polskich złotych – w wysokości 0,3 % niepodjętej kwoty, nie mniej niż 100 PLN (ok. 24 EUR).

16 Taryfa przewidywała ponadto, że opłaty i prowizje mogły być zmieniane maksymalnie cztery razy w roku, bez możliwości podwyższenia ich o więcej niż 200 % obowiązującej kwoty. Ponadto w taryfie postanowiono, że zmiana wysokości danej opłaty lub prowizji następuje w okresie nie późniejszym niż 6 miesięcy od wystąpienia przesłanki do wprowadzenia tej zmiany, a ustalenie stawek opłat lub prowizji za czynności, za które dotychczas bank nie pobierał opłat ani prowizji, oraz określenie ich wysokości dla nowych produktów lub usług odbywa się z uwzględnieniem stopnia pracochłonności wykonywanych w związku z tym czynności oraz poziomu kosztów ponoszonych przez bank.

17 Z wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym wynika, że w ramach wykonania spornej umowy bank naliczył odsetki nie tylko od kwoty kredytu faktycznie wypłaconej konsumentowi, lecz również od kwot pożyczonych tytułem kosztów związanych z kredytem. Jak podkreśla sąd odsyłający, gdyby odsetki zostały obliczone wyłącznie od wypłaconej kwoty kredytu, RRSO byłoby niższe od tego wskazanego w umowie o kredyt.

18 W tym kontekście Lexitor zażądał od banku, na podstawie art. 45 ustawy o kredycie konsumenckim, zapłaty kwoty 12 905,80 PLN (około 2900 EUR), stanowiącej kwotę odsetek i opłat zapłaconych przez tego konsumenta z tytułu spornej umowy, wraz z odsetkami. Ponieważ nie został on zaspokojony, wniósł pozew do Sądu Rejonowego dla m.st. Warszawy w Warszawie (Polska), który jest sądem odsyłającym.

19 Na poparcie swojego powództwa Lexitor podnosi, że przy zawieraniu spornej umowy bank naruszył przepisy ustawy o kredycie konsumenckim dotyczące obowiązku informacyjnego wobec konsumenta, a w szczególności art. 30 ust. 1 pkt 7 tej ustawy, który transponuje art. 10 ust. 2 lit. g) dyrektywy 2008/48 do polskiego porządku prawnego, ponieważ RRSO wskazane w rozpatrywanej umowie było zbyt wysokie. Bank naruszył również art. 30 ust. 1 pkt 10 tej ustawy, który z kolei transponuje art. 10 ust. 2 lit. k) tej dyrektywy do prawa polskiego, ze względu na to, że sporna umowa ograniczała się do wskazania warunków, na jakich opłaty związane z wykonaniem tej umowy mogły zostać podwyższone, a także pewnych mechanizmów podwyższania tych opłat.

20 Sąd odsyłający stawia pytania dwojakiego rodzaju. Po pierwsze, poprzez dwa pierwsze pytania zmierza zasadniczo on do ustalenia, czy art. 10 ust. 2 lit. g) i k) dyrektywy 2008/48 należy interpretować w ten sposób, że sytuacja rozpatrywana w zawisłej przed nim sprawie rzeczywiście stanowi uchybienie obowiązkowi informacyjnemu ciążącemu na banku na podstawie tego przepisu. Sąd odsyłający jest bowiem zdania, że warunek umowy o kredyt konsumencki, który umożliwia kredytodawcy otrzymywanie odsetek nie tylko od faktycznie wypłaconej kwoty kredytu, lecz również od kosztów kredytu, do zapłaty których konsument jest zobowiązany, stanowi nieuczciwy warunek w rozumieniu dyrektywy 93/13. Ponieważ zgodnie z art. 6 ust. 1 tej dyrektywy i z art. 385^1 kodeksu cywilnego w brzmieniu mającym zastosowanie w postępowaniu głównym taki warunek nie wiąże konsumenta, nie należy go uwzględniać przy obliczaniu RRSO, w związku z czym RRSO wskazane w spornej umowie było nieprawidłowe, ponieważ było zbyt wysokie, gdyż zostało obliczone z założeniem, że odsetki powinny być również obliczane od kosztów kredytu obciążających konsumenta.

21 Po drugie, jeżeli chodzi o art. 10 ust. 2 lit. k) dyrektywy 2008/48, sąd odsyłający rozważa, czy samo wymienienie przesłanek, które mają uzasadniać podwyższenie opłat związanych z wykonywaniem umowy kredytu, jak również wskazanie pewnych mechanizmów podnoszenia tych opłat, może być uznane za wystarczające, by spełnić warunek, o którym mowa w tym przepisie, a jeżeli nie, to czy można uznać, że niewystarczający zakres informacji jest brakiem informacji uzasadniającym zastosowanie sankcji z art. 23 tej dyrektywy.

22 W pytaniu trzecim sąd odsyłający zastanawia się nad tym, czy sankcja wprowadzona do przepisów krajowych na podstawie art. 23 dyrektywy 2008/48 może być uznana za proporcjonalną, jeżeli niezależnie od rodzaju naruszenia obowiązku informacyjnego skutkuje ona tym, że kredyt będzie nieoprocentowany i bezpłatny, i brak jest innych, mniej dolegliwych i bardziej proporcjonalnych, możliwych do zastosowania sankcji.

23 W tych okolicznościach Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy w Warszawie postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy art. 10 ust. 2 lit. g) [dyrektywy 2008/48] w kontekście motywów 6, 8 i 31 tej dyrektywy należy rozumieć w ten sposób, że w przypadku, w którym, z uwagi na uznanie części postanowień umowy kredytu konsumenckiego za nieuczciwe, [RRSO] kredytu podane przez kredytodawcę przy zawarciu umowy jest wyższe niż przy założeniu, że nieuczciwy warunek umowny nie jest wiążący, kredytodawca uchybił obowiązkowi nałożonemu na niego w tym przepisie?

2) Czy art. 10 ust. 2 lit. k) [dyrektywy 2008/48] w kontekście motywów 6, 8 i 31 tej dyrektywy należy rozumieć w ten sposób, że wystarczające jest podanie konsumentowi informacji o tym, jak często, w jakich sytuacjach i o jaki maksymalnie procent mogą być podwyższone opłaty związane z wykonywaniem umowy, nawet jeśli konsument nie może zweryfikować zaistnienia danej sytuacji, a opłata może w konsekwencji zostać podwojona?

3) Czy art. 23 [dyrektywy 2008/48] w kontekście motywów 6, 8, 9 i 47 tej dyrektywy należy rozumieć w ten sposób, że sprzeciwia się on przepisom krajowym, które przewidują jedynie jedną sankcję za naruszenie obowiązku informacyjnego nałożonego na kredytodawcę, niezależenie od stopnia naruszenia obowiązku informacyjnego i jego wpływu na ewentualną decyzję konsumenta co do zawarcia umowy kredytu, która obejmuje uczynienie kredytu nieoprocentowanym i bezpłatnym?”.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie pytania pierwszego

24 Poprzez pytanie pierwsze sąd odsyłający zmierza zasadniczo do ustalenia, czy art. 10 ust. 2 lit. g) dyrektywy 2008/48 należy interpretować w ten sposób, że okoliczność, iż w umowie o kredyt wskazano RRSO, które okazuje się zawyżone ze względu na to, iż niektóre warunki tej umowy zostały następnie uznane za nieuczciwe w rozumieniu art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13, a tym samym jako niewiążące dla konsumenta, stanowi naruszenie obowiązku informacyjnego ustanowionego w tym przepisie dyrektywy 2008/48.

25 W celu udzielenia odpowiedzi na to pytanie należy na wstępie przypomnieć, że art. 10 ust. 2 dyrektywy 2008/48 dokonuje pełnej harmonizacji w odniesieniu do elementów, które należy obowiązkowo ująć w umowie o kredyt [wyrok z dnia 21 marca 2024 r., Profi Credit Bulgaria (Usługi dodatkowe związane z umową o kredyt), C-714/22, EU:C:2024:263, pkt 50 i przytoczone tam orzecznictwo].

26 W szczególności art. 10 ust. 2 lit. g) dyrektywy 2008/48 przewiduje, że umowa o kredyt określa w sposób jasny i zwięzły RRSO oraz całkowitą kwotę do zapłaty przez konsumenta, obliczone w momencie zawierania umowy o kredyt.

27 W art. 3 lit. i) dyrektywy 2008/48 RRSO zostało zdefiniowane jako „całkowity koszt kredytu ponoszony przez konsumenta, wyrażony jako wartość procentowa całkowitej kwoty kredytu w stosunku rocznym, w odpowiednich przypadkach wraz z kosztami, o których mowa w art. 19 ust. 2 tej dyrektywy". Zgodnie z art. 19 ust. 1 tej dyrektywy RRSO oblicza się zgodnie ze wzorem matematycznym podanym w części I załącznika I do tej dyrektywy.

28 W tym względzie należy przypomnieć, że dyrektywa 2008/48 została przyjęta w podwójnym celu związanym z zapewnieniem wszystkim konsumentom w Unii wysokiego i równoważnego poziomu ochrony ich interesów oraz z ułatwieniem powstawania dobrze funkcjonującego wewnętrznego rynku kredytów konsumenckich. Z motywu 19 tej dyrektywy wynika, że zmierza ona w szczególności do zagwarantowania, by przed zawarciem umowy o kredyt konsument otrzymał odpowiednie informacje, dotyczące w szczególności RRSO w całej Unii, tak aby miał on możliwość porównania tych stóp oprocentowania (wyrok z dnia 19 grudnia 2019 r., Home Credit Slovakia, C-290/19, EU:C:2019:1130, pkt 28 i przytoczone tam orzecznictwo).

29 Trybunał miał sposobność podkreślić, że dla konsumenta RRSO ma zasadnicze znaczenie jako całkowity koszt kredytu, przedstawiony w postaci stopy obliczanej za pomocą jednolitej formuły matematycznej. W rzeczywistości bowiem RRSO pozwala konsumentowi ocenić z ekonomicznego punktu widzenia zakres zobowiązania, z jakim wiąże się zawarcie umowy o kredyt (wyrok z dnia 19 grudnia 2019 r., Home Credit Slovakia, C-290/19, EU:C:2019:1130, pkt 29 i przytoczone tam orzecznictwo).

30 Mając w szczególności na względzie to zasadnicze znaczenie RRSO dla konsumenta, Trybunał wyjaśnił, że wskazanie RRSO, które nie odzwierciedla wiernie wszystkich kosztów wymienionych w art. 3 lit. g) dyrektywy 2008/48, pozbawia konsumenta możliwości określenia zakresu jego zobowiązania w taki sam sposób jak brak wskazania tej stopy [zob. podobnie wyrok z dnia 21 marca 2024 r., Profi Credit Bulgaria (Usługi dodatkowe do umowy o kredyt), C-714/22, EU:C:2024:263, pkt 55].

31 Z rozważań przedstawionych w pkt 26–30 niniejszego wyroku wynika, że art. 10 ust. 2 lit. g) dyrektywy 2008/48 należy interpretować w ten sposób, iż obowiązek wskazania RRSO w umowie o kredyt w sposób jasny i zwięzły nie ogranicza się do zakazu zaniżania go, ponieważ błędne wskazanie RRSO może również zasadniczo polegać na zawyżeniu jego wartości.

32 Dopuszczenie do tego, aby umowa o kredyt zawierała zawyżone RRSO, mogłoby bowiem pozbawić to wskazanie praktycznej użyteczności dla konsumenta, a tym samym zagrażałoby realizacji celu realizowanego przez obowiązek przewidziany w art. 10 ust. 2 lit. g) dyrektywy 2008/48, który to cel wynika z orzecznictwa przytoczonego w pkt 28 i 29 niniejszego wyroku.

33 W związku z tym należy zauważyć, że w niniejszej sprawie z wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym wynika, iż sąd odsyłający wychodzi z założenia – o którego potwierdzenie zasadności nie zwraca się on do Trybunału – zgodnie z którym na podstawie art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy odstąpić od stosowania części warunków rozpatrywanej umowy ze względu na ich nieuczciwy charakter, a tym samym RRSO obliczone z pominięciem tych warunków jest niższe niż pierwotnie wskazane we wspomnianej umowie.

34 W tym względzie należy przypomnieć, że art. 19 ust. 3 dyrektywy 2008/48 przewiduje, iż obliczenia RRSO dokonuje się przy założeniu, że umowa o kredyt będzie obowiązywać przez uzgodniony okres oraz że kredytodawca i konsument wywiążą się ze swoich zobowiązań zgodnie z warunkami określonymi w tej umowie i w określonych w niej terminach.

35 Wynika z tego, że przewidziany w art. 10 ust. 2 lit. g) tej dyrektywy obowiązek podania RRSO jest spełniony, jeżeli RRSO wskazane w danej umowie odpowiada RRSO obliczonemu zgodnie ze wzorem matematycznym zawartym w części I załącznika I do wspomnianej dyrektywy na podstawie „całkowitego kosztu kredytu ponoszonego przez konsumenta" w rozumieniu art. 3 lit. g) tej dyrektywy, który to koszt obejmuje koszty, jakie konsument jest zobowiązany ponieść na podstawie warunków tej umowy, w tym warunków, które następnie okażą się nieuczciwe i niewiążące dla konsumenta.

36 Z uwagi na ogół powyższych rozważań na pytanie pierwsze trzeba odpowiedzieć, iż art. 10 ust. 2 lit. g) dyrektywy 2008/48 należy interpretować w ten sposób, że okoliczność, iż w umowie o kredyt wskazano RRSO, które okazuje się zawyżone ze względu na to, że niektóre warunki tej umowy zostały następnie uznane za nieuczciwe w rozumieniu art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13, a tym samym za niewiążące dla konsumenta, nie stanowi sama w sobie naruszenia obowiązku informacyjnego ustanowionego w tym przepisie dyrektywy 2008/48.

W przedmiocie pytania drugiego

37 Poprzez pytanie drugie sąd odsyłający zmierza zasadniczo do ustalenia, czy art. 10 ust. 2 lit. k) dyrektywy 2008/48 należy interpretować w ten sposób, że fakt, iż umowa o kredyt wymienia pewną liczbę sytuacji, które mogą prowadzić do zwiększenia kosztów związanych z wykonaniem umowy, przy czym konsument nie jest w stanie zweryfikować ich wystąpienia ani ich wpływu na te koszty, stanowi naruszenie obowiązku informacyjnego ustanowionego w tym przepisie.

38 W tym względzie należy przypomnieć, że zgodnie z art. 10 ust. 2 lit. k) dyrektywy 2008/48 w umowie o kredyt należy wskazać w sposób jasny i zwięzły, oprócz opłat za prowadzenie jednego lub kilku rachunków, na których zapisywane są transakcje zarówno płatności, jak i wypłat, łącznie z opłatami za korzystanie ze środków płatniczych, wszelkie inne opłaty powstałe w związku z umową oraz warunki, na jakich opłaty te mogą ulegać zmianie.

39 Jak wynika z art. 10 ust. 2 dyrektywy 2008/48 w związku z motywem 31 tej dyrektywy, wymóg wskazania w umowie o kredyt sporządzonej w formie papierowej lub na innym trwałym nośniku w sposób jasny i zwięzły elementów określonych w tym przepisie jest niezbędny w celu umożliwienia konsumentom poznania ich praw i obowiązków (wyrok z dnia 21 grudnia 2023 r., BMW Bank i in., C-38/21, C-47/21 i C-232/21, EU:C:2023:1014, pkt 233 i przytoczone tam orzecznictwo).

40 Zaznajomienie się z elementami, jakie powinna obowiązkowo zawierać umowa o kredyt zgodnie z art. 10 ust. 2 dyrektywy 2008/48, i ich dobre zrozumienie przez konsumenta są konieczne dla prawidłowego wykonania tej umowy, a w szczególności dla wykonywania przez konsumenta przysługujących mu praw (wyrok z dnia 21 grudnia 2023 r., BMW Bank i in., C-38/21, C-47/21 i C-232/21, EU:C:2023:1014, pkt 234 i przytoczone tam orzecznictwo).

41 Celem umożliwienia dobrego zrozumienia wspomnianych elementów, przy przestrzeganiu wymogu jasności ustanowionego w art. 10 ust. 2 dyrektywy 2008/48, informacje podane w umowie o kredyt muszą więc być pozbawione wszelkich nieścisłości, które obiektywnie mogą wprowadzić przeciętnego konsumenta, właściwie poinformowanego oraz dostatecznie uważnego i rozsądnego, w błąd co do zakresu jego praw i obowiązków wynikających z rzeczonej umowy (wyrok z dnia 21 grudnia 2023 r., BMW Bank i in., C-38/21, C-47/21 i C-232/21, EU:C:2023:1014, pkt 235 i przytoczone tam orzecznictwo).

42 W szczególności dla spełnienia wymogu wyrażenia warunków w sposób prosty i zrozumiały istotne znaczenie ma kwestia, czy umowa o kredyt przedstawia w sposób przejrzysty warunki spłaty kredytu lub też sposób ich określenia, tak aby taki konsument mógł przewidzieć na podstawie precyzyjnych i zrozumiałych kryteriów wynikające z nich konsekwencje ekonomiczne (zob. podobnie wyrok z dnia 9 lipca 2015 r., Bucura, C-348/14, EU:C:2015:447, pkt 54).

43 W związku z tym warunki umowy o kredyt powinny, w szczególności w sposób przejrzysty, wskazywać powody i sposób zmiany opłat związanych ze świadczoną usługą, tak aby konsument mógł przewidzieć, w oparciu o jasne i zrozumiałe kryteria, ewentualne zmiany tych opłat (zob. podobnie wyrok z dnia 9 lipca 2015 r., Bucura, C-348/14, EU:C:2015:447, pkt 60).

44 Z powyższego wynika, że art. 10 ust. 2 lit. k) dyrektywy 2008/48 należy interpretować w ten sposób, że warunki, na jakich opłaty związane z wykonaniem umowy o kredyt mogą ulec zmianie, powinny być wskazane w tej umowie w sposób jasny i zwięzły, tak aby w szczególności w związku z innymi informacjami warunki te były pozbawione wszelkiej obiektywnej nieścisłości mogącej wprowadzić w błąd przeciętnego konsumenta, właściwie poinformowanego oraz dostatecznie uważnego i rozsądnego co do istnienia zdarzeń mogących spowodować zmianę opłat oraz co do związku między zmianą opłat a tym zdarzeniem (zob. analogicznie wyrok z dnia 21 grudnia 2023 r., BMW Bank i in., C-38/21, C-47/21 i C-232/21, EU:C:2023:1014, pkt 238).

45 Tymczasem w niniejszej sprawie, jak wynika z informacji przedstawionych przez sąd odsyłający i streszczonych w pkt 14 niniejszego wyroku, wydaje się, że warunki zmiany kosztów wykonania rozpatrywanej umowy zostały określone na podstawie wskaźników, które dla konsumenta są trudne do zweryfikowania zarówno przed zawarciem umowy, jak i w trakcie jej wykonywania. Chodzi tu bowiem w szczególności o zmienne wskaźniki ekonomiczne, w tym wskaźniki kontrolowane przez sam bank, a także wskaźniki opisane losowo, odzwierciedlające ewolucję prawną w szerokim znaczeniu. Ponadto okoliczność, że wzrost opłat rozpatrywanych w postępowaniu głównym był ograniczony ilościowo, maksymalnie do 200 %, i czasowo, maksymalnie do czterech razy w roku, nie później niż sześć miesięcy po wystąpieniu warunku, nie może podważyć tego stwierdzenia.

46 Do sądu odsyłającego należy zatem, przy uwzględnieniu powyższych wskazówek, zbadanie, w jakim zakresie w sprawie w postępowaniu głównym właściwie poinformowany oraz dostatecznie uważny i rozsądny przeciętny konsument był w stanie na podstawie brzmienia warunków umownych dotyczących zwiększenia opłat związanych z wykonaniem rozpatrywanej umowy jasno określić ewolucję zakresu swojego zobowiązania w trakcie wykonywania tej umowy.

47 Z uwagi na ogół powyższych rozważań na pytanie drugie trzeba odpowiedzieć, iż art. 10 ust. 2 lit. k) dyrektywy 2008/48 należy interpretować w ten sposób, że fakt, iż umowa o kredyt wymienia pewną liczbę okoliczności uzasadniających zwiększenie opłat związanych z wykonaniem umowy, przy czym właściwie poinformowany oraz dostatecznie uważny i rozsądny konsument nie jest w stanie zweryfikować ich wystąpienia ani ich wpływu na te opłaty, stanowi naruszenie obowiązku informacyjnego ustanowionego w tym przepisie, o ile wskazanie to może podważyć możliwość dokonania przez tego konsumenta oceny zakresu jego zobowiązania.

W przedmiocie pytania trzeciego

48 Poprzez pytanie trzecie sąd odsyłający zmierza zasadniczo do ustalenia, czy art. 23 dyrektywy 2008/48 w związku z jej motywem 47 należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu, które przewiduje – w przypadku naruszenia obowiązku informacyjnego nałożonego na kredytodawcę zgodnie z art. 10 ust. 2 tej dyrektywy – jednolitą sankcję polegającą na pozbawieniu kredytodawcy prawa do odsetek i opłat, niezależnie od stopnia wagi tego naruszenia i jego wpływu na decyzję konsumenta o zawarciu umowy o kredyt.

49 Z treści art. 23 dyrektywy 2008/48 w świetle jej motywu 47 wynika, że państwa członkowskie ustanawiają przepisy dotyczące sankcji mających zastosowanie w przypadku naruszenia przepisów krajowych przyjętych zgodnie z tą dyrektywą i podejmują wszelkie niezbędne działania w celu zapewnienia stosowania tych sankcji. O ile wybór sankcji pozostaje w gestii państw członkowskich, o tyle jednak przewidziane w ten sposób sankcje powinny być skuteczne, proporcjonalne i odstraszające. Oznacza to, że surowość wspomnianych sankcji powinna być adekwatna do wagi naruszeń, które są przez nie karane, zwłaszcza przy zapewnieniu rzeczywiście odstraszającego skutku i przy przestrzeganiu ogólnej zasady proporcjonalności [zob. podobnie wyrok z dnia 21 marca 2024 r., Profi Credit Bulgaria (Usługi dodatkowe związane z umową o kredyt), C-714/22, EU:C:2024:263, pkt 52 i przytoczone tam orzecznictwo].

50 O ile do sądu odsyłającego, który jako jedyny jest właściwy do dokonywania wykładni i stosowania prawa krajowego, należy zbadanie, czy w świetle ogółu okoliczności sporu w postępowaniu głównym sankcje będące przedmiotem toczącego się przed nim sporu odpowiadają wymogom wskazanym w pkt 49 niniejszego wyroku, o tyle Trybunał, orzekając w przedmiocie wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, może jednak dostarczyć mu wyjaśnień w celu udzielenia mu wskazówek w ramach dokonywanej przez niego oceny (zob. analogicznie wyrok z dnia 11 stycznia 2024 r., Nárokuj, C-755/22, EU:C:2024:10, pkt 42 i przytoczone tam orzecznictwo).

51 W niniejszej sprawie sąd odsyłający ma wątpliwości co do proporcjonalnego charakteru sankcji przewidzianej w prawie krajowym, a mianowicie pozbawienia kredytodawcy prawa do odsetek i kosztów. Sąd ten uważa w szczególności, że warunki uzasadniające zwiększenie opłat związanych z wykonaniem rozpatrywanej umowy o kredyt nie mają znaczenia dla konsumenta przy zawieraniu umowy, ponieważ początkowa kwota tych kosztów okazuje się stosunkowo niska w stosunku do kwoty udzielonego kredytu.

52 Jak przypomniano w pkt 39–42 niniejszego wyroku, w celu umożliwienia konsumentowi zapoznania się w pełni z warunkami, jakim podlega wykonanie zawartej przez niego umowy, art. 10 ust. 2 dyrektywy 2008/48 wymaga, aby w chwili zawarcia tej umowy konsument ten posiadał wiedzę co do wszystkich elementów mogących mieć wpływ na zakres jego zobowiązania (zob. wyrok z dnia 9 listopada 2016 r., Home Credit Slovakia, C-42/15, EU:C:2016:842, pkt 66).

53 Ponadto z orzecznictwa Trybunału wynika, że naruszenie przez kredytodawcę obowiązku mającego istotne znaczenie w kontekście dyrektywy 2008/48 może podlegać zgodnie z uregulowaniem krajowym sankcji pozbawienia tego kredytodawcy prawa do odsetek i kosztów (wyrok z dnia 9 listopada 2016 r., Home Credit Slovakia, C-42/15, EU:C:2016:842, pkt 69).

54 Taka sankcja, mimo że wywołuje poważne konsekwencje wobec kredytodawcy, może zostać uznana za nieproporcjonalną jedynie w przypadku braku wskazania lub błędnego wskazania elementów, które spośród wymienionych w art. 10 ust. 2 dyrektywy 2008/48 ze względu na swój charakter nie mogą wpłynąć na zdolność konsumenta do dokonania oceny zakresu jego zobowiązania (zob. podobnie wyrok z dnia 9 listopada 2016 r., Home Credit Slovakia, C-42/15, EU:C:2016:842, pkt 72).

55 Tymczasem spoczywający na kredytodawcy zgodnie z art. 10 ust. 2 lit. k) dyrektywy 2008/48 obowiązek wskazania w umowie o kredyt warunków, na jakich może nastąpić zmiana opłat związanych z wykonaniem tej umowy, ma również dla konsumenta zasadnicze znaczenie, ponieważ dla dokonania oceny zakresu jego zobowiązania powinien on móc przewidzieć, jak wynika z pkt 41 i 42 niniejszego wyroku, ewentualne zmiany tych opłat na podstawie jasnych i zrozumiałych kryteriów, a tym samym wynikające z tego dla niego konsekwencje ekonomiczne, nawet jeśli początkowa kwota tych opłat jest stosunkowo niska w stosunku do kwoty danego kredytu.

56 Ponadto z utrwalonego orzecznictwa wynika, że konsekwencje naruszenia obowiązków informacyjnych związanych z umową o kredyt mogą się znacznie różnić w zależności od tego, o jaki konkretnie obowiązek chodzi, przy czym waga tego naruszenia zależy ponadto w praktyce od liczby i wagi elementów, których nie zamieszczono w danej umowie o kredyt. Takie naruszenia mogą w szczególności utrudniać konsumentowi korzystanie z praw wynikających z umowy o kredyt (zob. podobnie wyrok z dnia 24 października 2024 r., Horyzont, C-339/23, EU:C:2024:918, pkt 34).

57 W związku z tym, z zastrzeżeniem weryfikacji, których powinien dokonać sąd odsyłający, zasada proporcjonalności nie stoi na przeszkodzie temu, aby państwo członkowskie postanowiło przewidzieć jednolitą sankcję polegającą na pozbawieniu kredytodawcy prawa do odsetek i kosztów za naruszenie różnych obowiązków informacyjnych przewidzianych w art. 10 ust. 2 dyrektywy 2008/48, mimo że indywidualna waga naruszenia każdego z tych obowiązków oraz konsekwencje, jakie z tego wynikają dla konsumenta, mogą różnić się w zależności od przypadku.

58 Z uwagi na powyższe rozważania na pytanie trzecie trzeba odpowiedzieć, że art. 23 dyrektywy 2008/48 w związku z jej motywem 47 należy interpretować w ten sposób, że nie stoi on na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu, które przewiduje – w przypadku naruszenia obowiązku informacyjnego nałożonego na kredytodawcę zgodnie z art. 10 ust. 2 tej dyrektywy – jednolitą sankcję polegającą na pozbawieniu kredytodawcy prawa do odsetek i opłat, niezależnie od indywidualnego stopnia wagi takiego naruszenia, o ile naruszenie to może podważyć możliwość oceny przez konsumenta zakresu jego zobowiązania.

W przedmiocie kosztów

59 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (dziesiąta izba) orzeka, co następuje:

1) **Artykuł 10 ust. 2 lit. g) dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/48/WE z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz uchylającej dyrektywę Rady 87/102/EWG**

   należy interpretować w ten sposób, że:

   okoliczność, iż w umowie o kredyt wskazano rzeczywistą roczną stopę oprocentowania, która okazuje się zawyżona ze względu na to, że niektóre warunki tej umowy zostały następnie uznane za nieuczciwe w rozumieniu art. 6 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich, a tym samym za niewiążące dla konsumenta, nie stanowi sama w sobie naruszenia obowiązku informacyjnego ustanowionego w tym przepisie dyrektywy 2008/48.

2) **Artykuł 10 ust. 2 lit. k) dyrektywy 2008/48**

   należy interpretować w ten sposób, że:

   fakt, iż umowa o kredyt wymienia pewną liczbę okoliczności uzasadniających zwiększenie opłat związanych z wykonaniem umowy, przy czym właściwie poinformowany oraz dostatecznie uważny i rozsądny konsument nie jest w stanie zweryfikować ich wystąpienia ani ich wpływu na te opłaty, stanowi naruszenie obowiązku informacyjnego ustanowionego w tym przepisie, o ile wskazanie to może podważyć możliwość dokonania przez tego konsumenta oceny zakresu jego zobowiązania.

3) **Artykuł 23 dyrektywy 2008/48 w związku z jej motywem 47**

   należy interpretować w ten sposób, że:

   nie stoi on na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu, które przewiduje – w przypadku naruszenia obowiązku informacyjnego nałożonego na kredytodawcę zgodnie z art. 10 ust. 2 tej dyrektywy – jednolitą sankcję polegającą na pozbawieniu kredytodawcy prawa do odsetek i opłat, niezależnie od indywidualnego stopnia wagi takiego naruszenia, o ile naruszenie to może podważyć możliwość oceny przez konsumenta zakresu jego zobowiązania.

Gratsias Jarukaitis Csehi

Wyrok ogłoszono na posiedzeniu jawnym w Luksemburgu w dniu 13 lutego 2025 r.

Sekretarz
A. Calot Escobar

Prezes
K. Lenaerts